

G.Fekete Éva – G.Szendrák Dóra

Egy regionális foglalkoztatási együttműködést megalapozó felmérés eredményei

A Nonprofit Humán Szolgáltatók Országos Szövetsége (Nonprofit Szövetség) által kezdeményezett Compass (Iránytű) Program a leghátrányosabb helyzetben lévő észak-magyarországi régióban tervezi kialakítani a társadalmi párbeszéd új, regionális fórumát annak érdekében, hogy a régió foglalkoztatási krízishelyzete javuljon. A projekt megvalósítóinak szándékai szerint olyan partnerek kooperációja alakul ki, amelyben a résztvevők komoly társadalmi legitimitásukkal a hátuk mögött egyeznek meg olyan javaslatokban, foglalkoztatási, esélyegyenlőségi, területfejlesztési, gazdaságélénkítési programokban, amelyek megvalósulása magával hozza a foglalkoztatottság növekedését, az inaktívok számának mérséklődését, a depresszív övezetek aktivitását.

A megvalósítók azt ismerték fel, hogy jelenleg a szociális dialógusnak makroszinten sincs olyan multipartit fóruma, amelyben a társadalmat alkotó legtöbb formalizáltan működő szereplő döntéseket hozhatna. A kísérleti program lehetőséget ad olyan együttműködés kialakítására, amelyben a civil társadalom, a tudomány, a történelmi egyházak képviselői az állami szakigazgatás, az önkormányzatok a munkaadói és munkavállalói érdekképviselőkkel egyenrangúan vehetnek részt egy régió életminőségének az alakításában.

A kísérleti program megvalósítása során a platformban hét társadalmi szereplő, a foglalkoztatási helyzet áttekintése, javítása érdekében fogalmaz meg kezdeményezéseket, tesz javaslatokat, ideális esetben közreműködik a régió stratégiai céljainak újragondolásában.

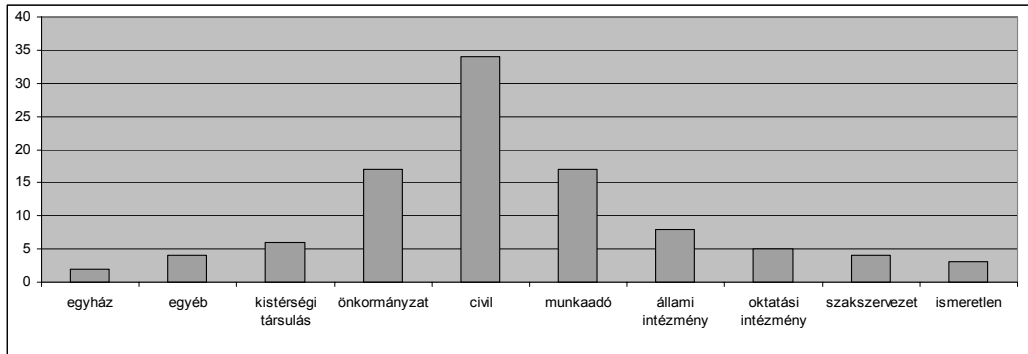
A „Compass” Program részeként került sor egy kutatásra, mely során azt igyekeztünk feltárni, hogy milyen partnerségi viszonyok alakultak ki a szervezetek között, mi jellemzi a szektoron kívüli kapcsolatokat, milyen a nonprofit szervezetek részvétele a helyi fejlesztésben. Fel kívántuk tární, hogy mennyire lehet építeni a régióban az önkormányzatok, a munkaügyi szervek, a nonprofit szervezetek, a tudomány, a vállalkozói szféra partnerségére, az együttműködésre a helyi közösségekben, a gazdaságban, a területfejlesztésben. Továbbá milyen lehetőséget látnak a felmérésben résztvevő politikusok, gazdasági érdekképviselők, finanszírozó szervezetek, szakmai szervezetek képviselői egy új típusú párbeszéd kialakításában.

A kutatás során megtörtént a vonatkozó hazai szakirodalom feldolgozása, egy kérdőíves lekérdezés, mélyinterjúk készítése a régióban működő, vagy működött együttműködések generálóival, meghatározó résztvevőivel, fókusz csoportos interjúk készítése olyan szereplőkkel, akiknek volt már tapasztalata a párbeszéddel kapcsolatban.

A kérdőíves lekérdezés eredményeinek összefoglalása

Összesen 100 személy kérdőíves megkérdezése történt meg.

Közöttük a legnagyobb, több mint 1/3-os arányt a civil szervezetek képviselői képezték. Ők annyian voltak, mint a munkaadók és a helyi önkormányzatok együttesen. Az említett három kategória a kistérségi társulások képviselőivel együtt az összes megkérdezettek közel 3/4-ét tette ki. Mellettük helyet kaptak még az állami szervezetek, az oktatási intézmények, az egyházak és a szakszervezetek képviselői is.

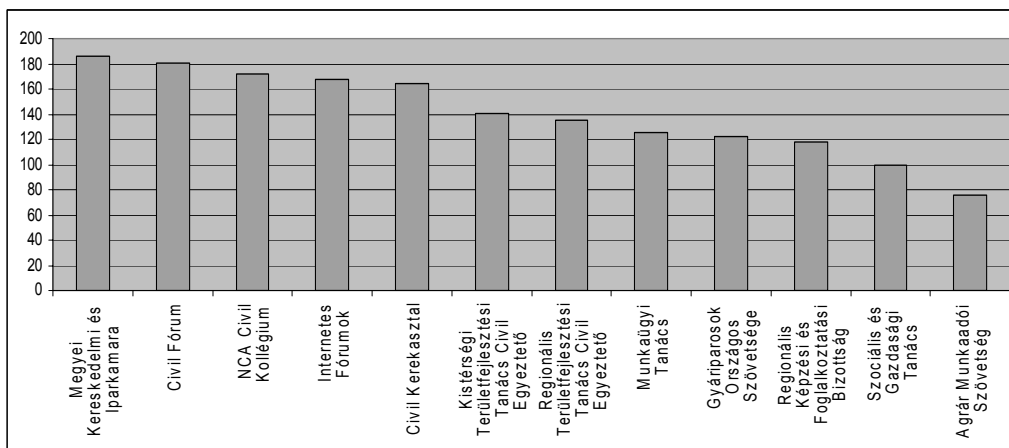

1.ábra: A megkérdezettek szervezeti típus szerinti összetétele

Forrás: a felmérés eredményeiből szerkesztette G.Fekete Éva

A foglalkoztatási kérdésekben érintett társadalmi és gazdasági szereplőket reprezentáló, ám a szervezetek átlagánál feltehetőleg aktívabb szervezeteket megkérdező kérdőíves felmérés eredményei alapján tehető legfontosabb megállapítások:

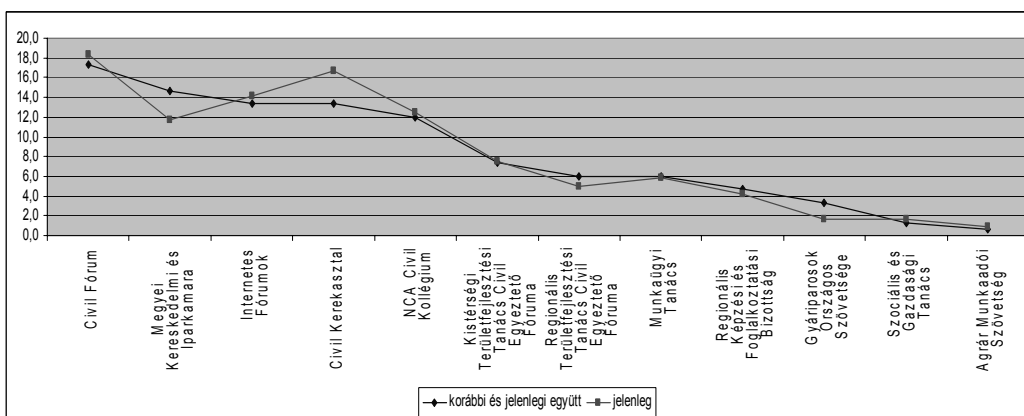
1. A foglalkoztatási kérdésekről folytatott párbeszédek korábbi eddigi fórumai a civil és a gazdasági szereplőket elválasztották egymástól. A fórumok működéséről a szereplők információi erősen szóródnak. A szervezetek a saját szektorukon belül tájékozottak, a másik szektorokhoz sorolt szervezetek működéséről csak kevés tapasztalattal rendelkeznek. Ez a szeparáltság vélhetően akadályozza a problémák komplex kezelését.

2.ábra: A különböző társadalmi egyeztető fórumok, érdekképviseletek súlyozott ismertségi pontértékeik szerinti rangsorban

Forrás: a felmérés eredményeiből szerkesztette G.Fekete Éva

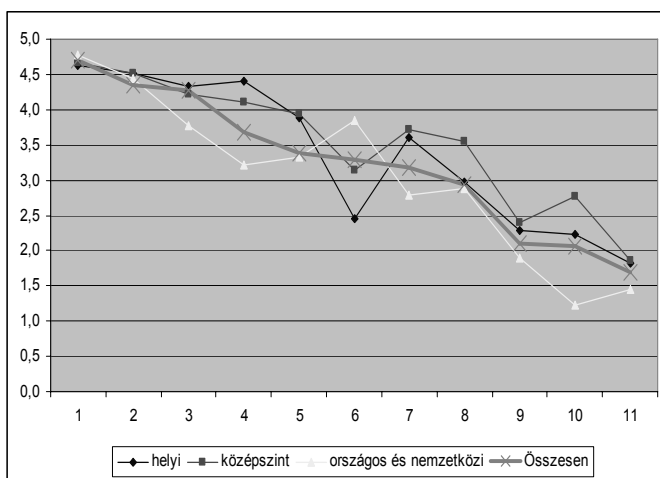
2. A megkérdezettek foglalkoztatási fórumokba való bekapcsolódása jónak mondható és ezzel maguk is elégedettek. Elvárásaik a közepesnél jobban teljesültek, alapjában elégedettek részvételükkel. Azok is, akik egyébként nem, vagy nem olyan aktívan vesznek részt foglalkoztatási párbeszédekben. Határozott elégedetlenség néhány konkrét foglalkoztatási programmal kapcsolatban merült fel.

3.ábra: A megkérdezetteknek a különböző társadalmi egyeztető fórumok, érdekképviseletek munkájában való korábbi és jelenlegi részvétele

Forrás: a felmérés eredményeiből szerkesztette G.Fekete Éva

3. A foglalkoztatási együttműködésekben való részvételük legfontosabb motivációja a társadalmi problémák megoldása iránti elkötelezettségük. A többi mozgató erő szervezeti típus és területi hatókör szerint, valamint kisebb mértékben az eddigi egyeztető fórumokon való részvételtől függően változik. A partnerségek alakítás a helyi és regionális szinten fontos, az országos szintű szervezeteknél már kevésbé. Számukra inkább a fiatal munkatársaknak biztosítható gyakorlóterep hat ösztönzően. A presztízs és imázs formálása a regionális szervezetek esetében lehet hajtóerő.

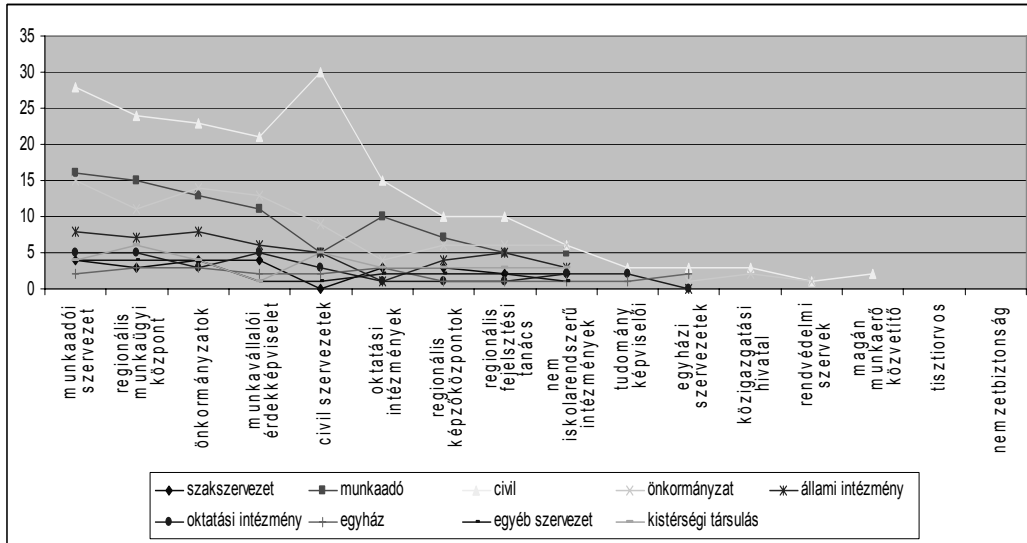

1. Elkötelezetek vagyunk a társadalmi problémák megoldásában
2. Fontosnak tartjuk az ágazatok közötti együttműködést
3. Kapcsolatépítési lehetőséget jelent
4. Jövőbeni partneri együttműködés lehetősége miatt
5. Növeli a szervezet presztízsét
6. Fiatal munkatársaknak kívánunk gyakorlóterepet biztosítani a közös munkában való részvétel elsajátítására
7. Mögöttük álló csoportok érdekeit kívánjuk képviselni
8. Javul a szervezeti image
9. Felsőbb vezetők elvárása miatt
10. A tagság elvárása miatt
11. Más résztvevők pozícióját kívánjuk erősíteni

4.ábra: A foglalkoztatási együttműködésekben való részvétel motivációi a szervezetek területi hatóköre szerint

Forrás: a felmérés eredményeiből szerkesztette G.Fekete Éva

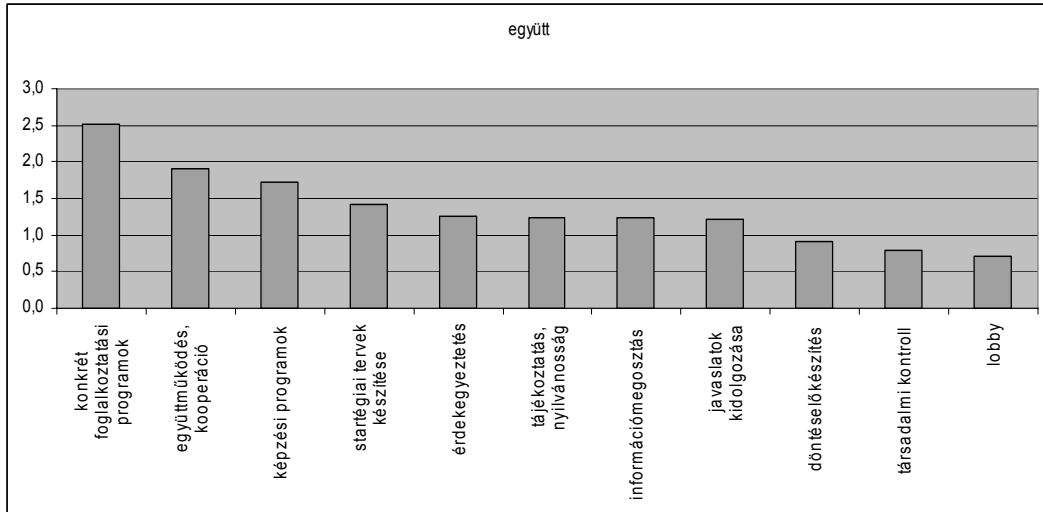
4. Az eddigi fórumokkal való elégedettség relatív magas értékei mellett is a megkérdezettek 97%-a egyértelműen támogatja, szükségesnek tartja egy új formáció beindítását és 91% szívesen részt is venne annak munkájában. A hasonló fórumok munkájában már részt vevők körében a támogatás még magasabb arányú.
5. A megkérdezettek a létrehozandó fórumba tagként a szokásos szereplőket jelölték meg. Az új szereplők felé való nyitásra a korábban ilyen együttműködésben még nem szereplő válaszadók fogékonyabbak. A különböző szervezeti típusokhoz tartozó válaszadók más-más szervezeteket preferáltak erősebben, jellemzően a saját szektorukhoz közelebb állókat. A civilek, a munkavállalói érdekképviselő, a regionális munkaügyi központ bevonása osztotta meg a válaszokat. Ezekben az esetekben nem a felvetés megkérdőjelezéséről, csak a hangsúlyok eltolódásáról van szó.

5.ábra: Az új foglalkoztatási párbeszédbe bevonandó tagokra adott javaslatok a megkérdezett szervezetek típusa szerint

Forrás: a felmérés eredményeiből szerkesztette G.Fekete Éva

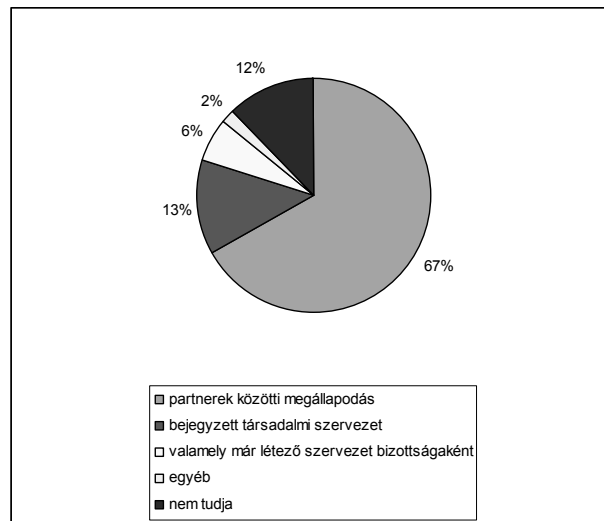
6. Az új kezdeményezés által felvállalható feladatok „népszerűségi listáját” a konkrét foglalkoztatási programok kezdeményezése, a stratégiák kidolgozása, azaz az problémakezelés operatív formái vezetik. Az érdekegyeztetésre, információáramoltásra, kooperációra fókuszáló hagyományos egyeztető fórumokra kevésbé van igény, szinte csak az egyházak képviselőinek válaszából rajzolódik ki ilyen feladatstruktúra. A különböző típusú szervezetek érdekei és ennek megfelelően az új formációval szembeni elvárásai is különböznek, amire tekintettel kell lenni a feladatok végleges, a szereplők köréről és reprezentációjuk arányairól meghozott döntéseket követő meghatározásakor.

6.ábra: Az új foglalkoztatási párbeszéd számára ajánlott feladatok összesített rangsora

Forrás: a felmérés eredményeiből szerkesztette G.Fekete Éva

7. Az új formáció lehetséges szervezeti formái közül a válaszadók egyértelműen a partnerek közötti megállapodást emelték ki. Új szervezet alakítását nem tartják indokoltnak és a valamely meglévő szervezet struktúrájába való beépüléstől is tartózkodnak.

7.ábra: Az új foglalkoztatási párbeszéd számára ajánlott szervezeti formák

Forrás: a felmérés eredményeiből szerkesztette G.Fekete Éva

Az interjúk eredményeinek összefoglalása

A foglalkoztatás kihívásainak kezelése csak komplex, forrás koordináción, összefogáson, világos, elfogadott és legitim stratégiai célok mentén működő többszektorú együttműködések keresztlül lehetséges. Ebben minden szereplő egyetértett. Ugyanakkor megfogalmazódott a félelem és a szkepticizmus is az együttműködés sikerét illetően: *„Mintha nem értenénk meg egymást!”*

A többszektorú együttműködéseknek számos feltétele fogalmazódott meg:

1. Az együttműködésbe delegált **ágazati szereplő legitimitása** és támogatottsága.

„Országos szinten is hiányzik a szakemberek rendszeres találkozója. Nem azoké, akik kiírták, hanem akik lebonyolították a programot. Legalább régiós szinten jó lenne egy ilyen.” *„Itt megint oda jutunk, hogy ki fogja eldönteni, hogy kik fognak részt venni ebben a paktumban. Valóban, ahhoz, hogy ezek a paktumok működjenek, szükség lenne egy irányító szervezetre. Az egész gazdasági működtetésre szükség lenne egy irányító szervezetre és ezt nem vállalhatja át egy paktum. Mégpedig azért, mert a paktum nem lesz legitim, az önkéntes alapon jön létre.*

Ha lesz 6-7 szereplője egy paktumnak, el fogja-e magára fogadni egy nyolcadik fél is legitimnek azt a stratégiát vagy sem? Egészen addig, amíg ennek nincs valamilyen intézményesült, jogszabályban megfogalmazott háttere, nem fogja tudni a stratégiákat erősen érvényesíteni.”

„Olyan szereplő kellene, akinek ez dolga lenne, folyamatosan kézben is tartaná és számon is kellene tőle kérni. Ezt nem látom. Ha van is kapcsolat, tudunk egymásról, figyelembe vesszük a másik szempontjait, de jelenleg nincs kitüntetett szervező ereje ennek az együttműködésnek.”

2. Az egyes szereplők **érdekeinek feltárása** és nyílt megjelenítése.

„Partneri együttműködést el tudok képzelni, de más az ő érdekszférája és más az enyém. Akkor lehetséges, ha mindhárom együttműködő megtalálja a számítását, de ezt nagyon nehéz megvalósítani.”

„Különböző érdekcsoportok együttműködése során zajlanak ezek a folyamatok. Nagyon sok egyezségnek kell kialakulni. Amikor ezek az együttműködések, paktumok elindultak kistérségi szinten, akkor ezek bizonyos értelemben parciális érdekek medrében haladtak. Ezeket az érdekeket felül kell lépni úgy, hogy ne sérüljenek, másrészt a nagyobb érdekek is kielégüljenek, ez egy okos együttgondolkodás tárgya.”

3. A közös, mindenki által elfogadott és **reális célok** meghatározása.

„Amit nagyon hiányolok ebben az egész rendszerben, hogy nincs meg a szinergia. Pl. voltak a HEFOP-ok is, de hogy Miskolcon mit csináltak, arról fogalmam nincsen. A KID-ben a különböző csoportok összeültek, a ProHálóban megvan a marketing és a szakemberek össze tudnak jönni és megbeszélik a teendőket, hogyan lehetne jobban csinálni. Nekünk is voltak a KID-ben olyan ötleteink, amiket aztán megcsináltak mások is. Ezeket kellene még valahogyan erősíteni, szerintem.”

4. **Konszenzuson alapuló értékek** megjelenése.

„... komoly és szakmai alapokon nyugvó konzultáció. Nem fórum, hanem konzultáció. Csak úgy látnám értelmét, ha alulról haladna fölfelé. Valakinek mozgatnia kellene a helyi vállalkozókat, leültetni egymás mellé és lassan-lassan elindul valamilyen párbeszéd egymás között. Helyben, mert fönt a régióban már nem lehet átlátni. Csak úgy lehet, hogy először kistérségi szinten, aztán majd lesz régiós is egyszer belőle. Ez egy hosszabb folyamat eredménye lehet, nem megy máról holnapra.”

5. Motiváltság az együttműködésre

„Úgy látom, hogy most a válság rákényszeríti az embereket az együttműködésre, főleg a kisebb vállalkozókat. Ugyanis ma Magyarországon a vállalkozói szférában még nem igazán jellemző az együttműködés. Az önkormányzatokat valamilyen szinten rákényszerítették (pl. közös beruházások, iskolák) az együttműködésre. A projekteknél is sokszor előnyt jelent az, ha pl. van benne egy civil szervezet.”

„Amit én fontosnak tartanék, hogy önkormányzati szinten nem jelenik meg még mindig ebben a partneri összefogásnak a kikényszerítése, az ösztönzése. Eszközt kellene arra találni, hogy ne mindenki csak a saját területével foglalkozzon.”

6. Aktivitás és cselekvőkészség a résztvevők részéről.

„Ennek az egésznek a lényege a fenntarthatóság. Ezek a műhelyek, úgy tűnik, hogy működőképesek és biztosítják az önfenntartást.”

„Három mértékadó testület között - Regionális Fejlesztési Tanács, Regionális Munkaügyi Tanács és a Regionális Fejlesztési és Képzési Bizottság - olyan együttműködést alakítottunk ki, ahol a regionális fejlesztési tervekben fakadó folyamatok és az ehhez kihelyezett pénzügyi források figyelembevétele mellett nézzük, alakítjuk, formáljuk a másik két testület keretei között felhasználható forrásoknak a mozgását, célirányosan. Célunk, hogy a testületek önállóan felhasznált forrásai ne csak önálló utakat járjanak, hanem multiplikálják egymást. Ez ebben az évben már vissza is köszön, még gyerekcipőben jár, de legalább elindult valami és ki kell használni a lehetőséget.”

7. A többszektörű együttműködés által megfogalmazott célok és javaslatok becsatornázása a döntéshozásba.

„...kistérségi szintről induljon el, hogy találkozzon valahol a két programozási szint. Ez is foglalkoztatási paktumok előtt álló feladat lenne. Ki kellene találni az érdekérvényesítésnek egy adott formáját. Voltak erre kezdeményezések, amiket nem vetettek el, de nem is fejlesztettek tovább.”

„Azt tapasztalom, hogy bizonyos javaslatokat elfogadnak, bizonyosakat nem. Ennek az a végkicsengése, hogy nem jó irányban haladnak, mert nincs meg a szinergia. Az egyik legfontosabb probléma, hogy nincsenek célok és alapelvek meghatározva, amelyek mentén lehetne dolgozni akár foglalkoztatáspolitikában, akár a mostanában kiírt pályázatokat is be lehetne illeszteni. Talán a centralizáltság-decentralizáltság, az ebben rejlő ellentmondások azok, amik ma Magyarországon jellemzők, ezek ide vezetnek”.

„Mostanában nagyon sok újszerű megoldást vettünk volna át nemzetközi gyakorlatból. Az a véleményem ezzel kapcsolatban, hogy nagyon jók a foglalkoztatási paktumok, a foglalkoztatási klaszterek, a különböző bizottságok, hogy benne vannak a civilek, hogy a munkaadók-munkavállalók el tudják mondani a véleményüket, de valahogy lógnak a levegőben. Amíg nincsenek összekötve, nincs egy rendszer mögötte, addig nem lesz hatékony a koordinálása a foglalkoztatáspolitikának.”

8. Erőforrások koncentrációja az elérendő célok irányába, szinergia

„A Munkaügyi Tanács, a Fejlesztési és Képzési Bizottság és a paktumok között nincs semmilyen kapcsolat. Ezt akkor lehetne igazán működtetni, ha megalakulna a regionális paktum. Ők megjelenhetnének ezzel az igénnyel akár a Regionális Munkaügyi Tanács felé is, de most nincs meg ez a képviselőjük, a maguk kistérségében tevékenykednek és elköltik az uniós és állami pénzeket.”

„Vannak források, pályázatok, mindenki pénzt szeretne nyerni, valahogy megpróbálja beleilleszteni a problémáját, de az is létezik, hogy csak mindenáron pénzt szeretnének nyerni a pályázaton, mindegy, hogy mire. Ezek nem a helyi közösségek irányába viszik a dolgokat.”

„Nem egy allokált, meghatározott nagyságrendű forrásfelhasználásban, ahol a legjobb tudás szerint ez nyilván fel van használva, hanem olyan konkrét programokba, ahol nagyon-nagyon alapos előkészítéssel, tervezéssel, mérőszámokkal, eredményekkel, forrásfelhasználással és ellenőrzéssel kell munkaerő-piaci programokat futtatni. Szerintem ez a jövő, és ha ez a jövő, akkor az is jövő, hogy egy folyamatosan szűkülő bürokráciának, ami mindenhol van a világon, dolga az, hogy valóban profi módon működtesse ezeket másokkal közösen. Azzal együtt is, hogy volumenében, nagyságrendjében, térségi előnyökben, kedvezményekben itt biztosan szükség van előrelépésre. Nagyságrendi számokra gondolok, különben ez a fajta stagnálás belátható időn belül nem fog megszűnni.”

„A Regionális Fejlesztési Tanács a Munkaügyi Tanáccsal és a Képzési Bizottsággal kötött egy folyamatos együttműködési megállapodást, ezt a múlt év végén tettük meg. Ez azt jelenti, hogy amikor mi a terveinket, koncepcióinkat, pályázatainkat, annak a megítélését, elbírálását formáljuk, akkor mindig legyen előtérben, hogy milyen a hatása a foglalkoztatásra egy-egy ilyen dolognak.”

9. Az együttműködés kereteinek a biztosítása, intézményesülés

„Ausztriában először megalakultak a város környéki, kistérségi paktumok, három év alatt ezekből létrejöttek a tartományi paktumok, aztán pedig az országos paktum. Ez egy intézményesült rendszer lett. Az, ami nálunk azt jelentené, hogy legyen egy regionális paktum (a Dunántúlon már van egy ilyen jellegű próbálkozás, paktum-klaszter). Az adna ennek lökést, ha sikerülne országos szinten érdekképviselőként megjeleníteni a paktumokat. Ausztriában úgy működik, hogy az ESZA források 50%-át az országos foglalkoztatási paktum kapja. Ezt az országos lebontja tartományira, a tartományi pedig kistérségire. Nem létszamarányos ez az elosztás, hanem a programoktól, projektektől függ, szakmai szempontok döntenek.”

„Ezeket az irányelveket közösen kell meghatározni és elfogadni. Egy régióknak a célkitűzése nem merül ki a csak a munkában, a képzésben, hanem jelen van a kultúra, a vallás stb. Ahhoz, hogy az elvi keretrendszert meghatározzuk, szükséges valamilyen fórum. Az egyéni stratégiákat pedig már a bizottságoknak kellene megfogalmazni, akik szakértői ezeknek a területeknek. Egy bizottságok feletti többszektörű látok lehetőséget. Azt mondom, hogy van már egy háromszereplős paktumunk, ebbe kellene becsatlakozni. Vagy lehetne egy másik szerződés, ami egy alulról szerveződő együttműködés lenne. Akkor lesz ez jó, ha valamennyi kis paktum ehhez csatlakozik, önkéntes alapon ezt magára legitimnek elismeri és ez lefedi a teljes régiót.”

10. Kapcsolódás az országos rendszerekhez

„Én az OÉT-hez hasonló együttműködést tudnék elképzelni, másrésztől nem biztos, hogy hatékonyan tudna működni egy ilyen nagy testület. Az intézményrendszert ki kellene építeni, meg kellene alkotni a jogszabályi háttérét. De ha ezek a szervezetek nem kapják meg a működési hatáskörüket, akkor működésképtelen lesz a rendszer és maradnak az ad hoc megoldások.”

„Azt nem szabad elfelejteni, hogy az együttműködésnek van egy olyan célja, hogy legyen ebben a régióban egy olyan társadalmi, gazdasági, kulturális potenciál, ami alapján érdemes lesz itt élnie az embereknek.”

A kutatás eredményeit és a további lépéseket a régió érdeklődő foglalkoztatási szereplői a Miskolcon 2009. május 26-án megtartott tanácskozáson vitatták meg.